

УДК: 378.02.14

DOI 10.33514/1694-7851-2022-4-75-80

Мирзалим кызы Г.

окутуучу

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

meerim.mirzalimkyzy@mail.ru

Мирзалим кызы Г.

преподаватель

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

meerim.mirzalimkyzy@mail.ru

Mirzalim kyzy G.

Lecturer

Kyrgyz State University named after I. Arabaev

meerim.mirzalimkyzy@mail.ru

СТУДЕНТТЕРДИН САНАРИПТИК ОКУУ КӨНДҮМДӨРҮН КАЛЫПТАНДЫРУУ**ФОРМИРОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ НАВЫКОВ У СТУДЕНТОВ****FORMATION OF DIGITAL SKILLS IN STUDENTS**

Аннотация: Бүгүнкү күндө билим берүү уюмдарынын болочок бүтүрүүчүлөрүн предметтик даярдоонун мазмуну жана түзүмү жөнүндө санариптик технологиялардын таасири күчөп жатат. Эртеңки санариптик экономиканын өнүгүшү жана иштеши студенттердин бүгүнкү даярдыгынан көз каранды. E-learning технологияны колдонуу кесиптик билим берүү жагынан абдан актуалдуу болуп саналат. Кесиптик билим берүү уюмдарында заманбап педагогикалык технологиялардын, анын ичинде технологиялардын басымдуулугу салттуу эмес электрондук окутуу болуп саналат.

Негизги сөздөр: көндүмдөр, санариптик көндүмдөр, педагогикалык технологиялар, санариптик билим берүү ресурстары, санариптик билим берүү чөйрөсү.

Аннотация: Цифровые технологии сегодня оказывают все большее влияние на содержание и структуру предметной подготовки будущих выпускников образовательных организаций. От подготовки студентов сегодня зависит развитие и функционирование цифровой экономики завтра. Применение технологий e-learning является наиболее актуальным в условиях профессионального обучения. Именно в профессиональных образовательных организациях наблюдается преобладание современных педагогических технологий, в том числе технологий электронного обучения над традиционными.

Ключевые слова: навыки, цифровые навыки, педагогическая технология, цифровые образовательные ресурсы, цифровая образовательная среда.

Annotation: Digital technologies today have an increasing influence on the content and structure of the subject training of future graduates of educational organizations. The development and functioning of the digital economy of tomorrow depends on the training of students today. The use of e-learning technologies is most relevant in the context of professional training. It is in profes-

sional educational organizations that modern pedagogical technologies, including e-learning technologies, prevail over traditional ones.

Keywords: skills, digital skills, pedagogical technology, digital educational resources, digital educational environment.

Санариптик билим берүү – сапаттын кепилдиги. Белгилүү болгондой, маалыматтык жана Интернет-технологиялардын өнүгүшү адамзаттын жашоосунун бардык чөйрөсүнө күнүгө өзгөрүүлөрдү киргизүүдө. Бүгүн жаңы деп эсептелген технологиялар эртең эле эски болуп калып жатат. Мындай шартта адамдын ишмердүүлүгүнүн ар бир чөйрөсү четте «байкоочу» катары гана карап турбашы керек, мезгил менен бирге аракеттенүү зарыл. Маалыматтык технологиялардын жардамы менен түзүлгөн мүмкүнчүлүктөрдү туура пайдалануу, ошондой эле маалыматтын бир булагы катары интернетти пайдалануу боюнча сабаттуулукту арттыруу максатка ылайык. Санариптик билим берүү же санариптик сабаттуулук көп маселелерди (көйгөйлөрдү) чечүүгө негиз болуушу мүмкүн. Санариптик билим берүү санариптик окутуу менен бирдей, башкача айтканда, технологияны студенттерге жеңилдетип, убакытты, жерди, аны кантип жасоону жана өз темптерин башкарууга мүмкүндүк берет [1].

Кыргыз Республикасынын Президенти сүйлөгөн сөзүндө белгилегендей «кийинки жылдары өлкөнүн бардык региондорунда, бүткүл өлкөнүн масштабында жаңы технологияларды колдонуп, өнүгүү темпине жаңы дем берүү зарыл жана коомубузду санариптештирүүнүн пайдасын көрүү керек. Өз ишмердүүлүгүндө санариптик технологияларды кеңири пайдаланган мамлекеттик жана муниципалдык башкаруу институттарын тузүү зарыл». Бул процесс болсо түздөн-түз билим берүүгө маалыматтык технологияларды киргизүү менен байланыштуу. Буга байланыштуу, 2019-жыл «Региондорду өнүктүрүү жана санариптештирүү жылы» деп, анын артынан 2020-жыл «Региондорду өнүктүрүү, санариптештирүү жана балдарды колдоо жылы» деп жарыяланган, бул болсо билим берүү системасынын алдына билим берүү процессине маалыматтык технологияларды толук кандуу киргизүү жана окуучулар менен студенттердин MKT компетенттүүлүгүн калыптандыруу милдетин коет [2].

Санариптик билим берүү студенттерге сабак учурунда ар дайым физикалык жактан катышып, алардын алдында мугалим болуп турбастан, окуусун көзөмөлдөөгө мүмкүнчүлүк берет. Мындан тышкары, жакшы эрктүүлүк менен бирге санариптик билимди турмушка ашыра турган факторлор дагы бар, Жаңы технологияларды анча-мынча билип, аны колдоно алган адам үчүн пайдалуу. Билим алуу бир гана окуу күнү же бүтүндөй курс менен чектелип калбайт. Интернет студенттерге мүмкүнчүлүк берген каалаган шайманга жардам берет каалаган убакта үйрөнө тургандай убакытты уюштуруу мүмкүнчүлүгү. Санариптик билим берүүдө окуу методикасынын чеги жок. Интерактивдүү жана адаптациялануучу программалык камсыздоо студенттерге өз стилинде үйрөнүүгө мүмкүнчүлүк берет, үйрөнүүнү жеке жана кызыктуу кылат. Окутуудагы жаңы технологиялар мугалимдерди керектүү маалымат менен камсыз кылган реалдуу убакыт маалыматтарын берет [4].

Интерактивдүү жана адаптациялануучу программалык камсыздоо студенттерге өз темптеринде билим алууга мүмкүнчүлүк берет, сабактарда же предметтерде аздыр-көптүр убакыт коротуп, класстагы жеке көз карашта алган билим деңгээлине жетет. Санариптик билим берүүнүн артыкчылыктарын пайдалануу үчүн технологияны, санариптик контент менен жана баарынан мурда, эрк менен жакшы окутууну айкалыштыруу керек. Санариптик билимден ыракат алуу үчүн технологиянын мааниси зор. Окуучулардын мазмунду кабыл алуусуна шарт түзөт. Адатта, сизге Интернетке кирүү жана жабдыктар, компьютер (ноутбук

же жумушчу стол), ал тургай планшет же смартфон керек. Бирок технологиянын куралы экендигин жана кызыгуунун мазмунун туура өздөштүрүү үчүн аны акылдуулук менен колдонуу маанилүү экендигин унутпоо керек. Санарип мазмуну – бул үйрөнүү үчүн колдонулган материал жана алар адатта ар дайым жогорку сапатта болушат жана китептердеги физикалык мазмуунга көз арта турган эч нерсе жок. Мындан тышкары, аудио-визуалдык эмес мазмундун көпчүлүгүн Power Point, Word же Pdf программаларында иштөө үчүн басып чыгарса болот [2].

Бакалавр, магистр, адистерди даярдоо боюнча НОП талаптарына ылайык бардык багыт/адистик боюнча бүтүрүүчүлөр МКТ жана ММС жаатындагы төмөнкү негизги компетенттүүлүккө ээ болууга тийиш: А) Универсалдык: Жалпы илимий:

❖ маалыматтык жана билим берүү заманбап технологияларды пайдалануу менен негизинен өз алдынча жаңы билимдерди алууга жөндөмдүү болуу;

❖ өз ишмердүүлүгүнүн чөйрөсүнө түздөн-түз тиешелүү болгон жаңы билимдерге маалыматтык технологиялардын жардамы менен өз алдынча ээ боло алат жана иш жүзүндө аларды пайдалана билет; 1. Кайсы жаатта пайдаланылаары (негизги керектөөчүлөрү ким экени көрсөтүлөт, абитуриенттердин даярдыгынын деңгээлине карата талаптар); 2. Даярдоонун жалпы мүнөздөмөлөрү (берилчү квалификация, окуунун нормативдик мөөнөтү, ЖКБнун негизги окуу программасын (НОП) өздөштүрүүдөгү иш көлөмү, даярдоо багыты боюнча ЖКБ НОП максаттары, бүтүрүүчүлөрдүн профессионалдык ишмердүүлүгүнүн областы, объектилери, түрлөрү, милдеттери); 3. НОП ишке ашыруу шарттарына карата жалпы талаптар; 4. Даярдоонун НОП карата талаптар (даярдоонун НОП өздөштүрүүнүн натыйжаларына карата талаптар, анын ичинде универсалдык жана профессионалдык компетенциялары; 5. Даярдоону НОП структурасына карата талаптар, анын ичинде окуу циклдери да камтылган, жана даярдоонун НОП ишке ашыруу шарттарына карата талаптар, бүтүрүүчүлөрдүн даярдыгынын сапатын баалоо.

❖ белгилүү бир тармакта же/жана тармактардын ортосунда ишмердүүлүктү өнүктүрүү үчүн зарыл болгон колдонулма (прикладные) мүнөздөгү жаңы билимдерди жаратууга жөндөмдүү. Инструменталдык:

❖ маалыматка ээ болуу, сактоо, кайра иштетүүнүн негизги методдорун, жол-жоболору, амалдарын жана каражаттарын билет, компьютерди маалыматты башкаруу куралы катары пайдалана алат, анын ичинде глобалдык компьютердик тармакта жана корпоративдик маалымат тармактарында да;

❖ ар түрдүү коммуникативдик чөйрөлөрдө маалымат алмашуу процесстерин башкарууга жөндөмдүү. Эбегейсиз чоң көлөмдөгү маалымат менен иштөө жөндөмүнө ээ, белгилүү бир жаатта маалыматтык коммуникациялык технологияларды пайдалана алат, маселен изилдөөчүлүк контекстте, илимий-изилдөөчүлүк иште атайын программалык камсыздоону колдоно билет;

❖ маалыматты башкаруунун куралы катары компьютерди пайдаланууну жакшы өздөштүргөн, анын ичинде глобалдык компьютердик тармакта жана корпоративдик маалымат тармактарында да.

❖ ар түрдүү булактардан алынган маалыматтар менен иштөөгө даярдыгы. Б) Профессионалдык:

❖ фундаменталдык билим компьютердик илимдин негизин түзөөрүн түшүнүү;

❖ маалыматты контексттик түрдө иштеп чыгууну билүү;

❖ электрондук китепканалардан, рефераттык журналдардын, Интернет тармагынан илимий-техникалык пайдалуу маалыматты таба билүү;

❖ долбоорлорду иштеп чыгууда маалыматтык технологияларды пайдалана билүү жөндөмү;

❖ өз алдынча максатты аныктай билүү, фундаменталдык жана колдонулма (прикладные) илимий изилдөөлөрдүн милдеттерин так кое билүү жана ата мекендик жана чет өлкөлүк тажрыйбаларды пайдаланып, заманбап аппаратуралардын, жабдыктардын, маалыматтык технологиялардын жардамы менен ал милдеттерди аткара билүү;

❖ жаңы аппаратуралар менен иштей билүүгө жөндөмдүү, компьютердик техниканы билет, ар түрдүү булактардан маалымат алат, глобалдык компьютердик тармактардагы маалыматтар менен иштей алат, профессионалдык маселелерди чечүүдө заманбап маалыматтык технологиялардын мүмкүнчүлүктөрүн пайдалана алат. Бул циклдин базалык бөлүгүн окугандар натыйжада төмөнкү билимдерге ээ болушу керек: Эмнени билиши керек:

✓ маалымат деген түшүнүктү, аны сактоонун, кайра иштетүүнүн амалдарын, информатика жөнүндөгү негизги түшүнүктөрдү, маалыматтык процесстерди ишке ашырууда техникалык жана программалык каражаттарды, алгоритм тилинин негиздерин жана программаларды түзүү технологиясын;

✓ ЭВМ структурасын, иштөө принцибин жана негизги мүмкүнчүлүктөрүн;

✓ алгоритмдердин негизги типтерин, программалоонун тилдерин жана өзүнүн ишмердүүлүгүн стандарттык программалык камсыздоону;

✓ алгоритмдерди жана программалоонун тилдерин, профессионалдык ишмердүүлүктү стандарттык программалык камсыздоону, маалыматты коргоонун негизги түшүнүктөрүн жана методдорун;

✓ маалыматты чогултуу, берүү, кайра иштетүү, топтоо процесстеринин жалпы мүнөздөмөсүн; маалыматтык процесстерди ишке ашыруудагы техникалык жана программалык каражаттарды, алгоритмдештирүү жана программалоо, маалыматтар базаын, программалык камсыздоо жана программалоо технологиясын, локалдык жана глобалдык ЭВМ тармактарын. Аткара алат:

✓ эсептегич техниканын жана программалык камсыздоонун мүмкүнчүлүктөрүн пайдаланууну;

✓ эмпирикалык жана эксперименталдык маалыматтарды кайра иштетүүнү;

✓ компьютердик моделдештирүүнүн методдорун колдонууну;

✓ заманбап билим берүүчү маалыматтык технологияларды, техникалык каражаттарды жана окутуу методдорун колдонууну; Кандай жөндөмдөргө ээ болушу керек:

✓ маалыматты пайдалануу жана аны сактоо, кайра иштетүү амалдары;

✓ иштиктүү маалымат менен иштөө үчүн программалык камсыздоо жана Интернет-технологиялардын негиздерин билүү;

✓ бизнес-процесстерин башкаруу жана алдын ала билүү үчүн маалыматтык технологияларды пайдалануу;

✓ заманбап билим берүүчү маалыматтык технологияларды, техникалык каражаттарды жана окутуу методдорун колдонуу;

✓ маалыматты кайра иштетүү үчүн заманбап компьютерлерди иш жүзүндө колдонуу методдорун жана профессионалдык ишмердүүлүктөгү маселелерди чечүүнүн эсептик методдорунун негиздерин билүү.

Билим берүү системасын сапаттуу өнүктүрүү үчүн Кыргыз Республикасынын азыркы билим берүү системасына өз ичине медиамаалыматтык сабаттуулукту камтыган санариптик билим стандарттарын киргизүү зарыл. Санариптик трансформациялоо боюнча “Санариптешкен Кыргызстан – 2019–2023” Концепциясында жаңы окуу стандарттарын киргизүү зарылдыгы белгиленген менен, медиа-маалыматтык сабаттуулук санариптик билим берүүнүн маанилүү жана ажырагыс бөлүгү экени эске алынбай калган. Концепцияда жана башка документтерде негизги басым маалыматтык коммуникативдик технологиялар (МКТ) боюнча гана билим-жөндөмдөргө жасалып, заманбап шарттар эбегейсиз чоң көлөмдөгү маалымат менен иштөө жөндөмү четте калган. Санариптик билим берүү стандарттары жаңы окуу стандарттарына үзгүлтүксүз дайым сиңирилип жүрүп отурушу керек. Жаңы шарттарда санариптик билим берүү өз ичине ММС камтышы керек, ал бир гана маалыматтык жана коммуникациялык технологияларды билүүдөн тышкары, сынчыл ой жүгүртүү, ой калчоо, профессионалдык, билим берүү коомдук ишмердүүлүктүн ар кайсы чөйрөсүндө маалыматты чечмелеп, бири-бирине улаштыра билүү, билим берүү системасынын бардык деңгээлинде окуучуларды биргелешкен ишке үйрөтүү, чечим кабыл алуу, коюлган маселени чечүүдө стандарттык эмес чыгармачыл мамиле кыла билүү, активдүү жарандык позицияга үйрөтүү сыяктуу билимдерди да камтышы керек. Мындай окуу процессинде негизги багыт азыркы сабактарда жана МКТ боюнча предметтерде өтүлгөндөй белгилүү бир программалык продуктуларды үйрөнбөстөн, технологияларды өздөштүрүүгө арналышы керек. Мунун баары алган билимдердин, жөндөмдөрдүн, тажрыйбалардын жыйындысы, алар маалыматка жана билимдерге ээ болууга, баалоого, пайдаланууга, жаратууга жана мыйзамдык жана эткалык нормалардын, адам укуктарынын сакталышы менен натыйжалуу таркатууга өбөлгө түзөт. ММС компетенциялары, ЮНЕСКОнун пикири боюнча, билим берүү жана илим жаатындагы негизги уюмдардын бири – бул алган билимдердин, жөндөмдөрдүн, тажрыйбалардын жыйындысы, алар маалыматка жана билимдерге ээ болууга, баалоого, пайдаланууга, жаратууга жана мыйзамдык жана эткалык нормалардын, адам укуктарынын сакталышы менен натыйжалуу таркатууга өбөлгө түзөт. Медиа-маалыматтык сабаттуулук бир гана маалыматтык жана коммуникациялык технологияларды билүүдөн тышкары, сынчыл ой жүгүртүү, ой калчоо, профессионалдык, билим берүү коомдук ишмердүүлүктүн ар кайсы чөйрөсүндө маалыматты чечмелеп, бири-бирине улаштыра билүү, билим берүү системасынын бардык деңгээлинде окуучуларды биргелешкен ишке үйрөтүү, чечим кабыл алуу, коюлган маселени чечүүдө стандарттык эмес чыгармачыл мамиле кыла билүү, активдүү жарандык позицияга үйрөтүү сыяктуу билимдерди да камтыйт ЮНЕСКО билим берүү стандарттарына медиа-маалыматтык сабаттуулук компетенцияларын активдүү киргизүүгө чакырат. Медиа-маалыматтык сабаттуулук өз ичине ар кандай формадагы сабаттуулукту айкаштырат, алар жаңы билим берүү стандарттарында эске алынышы керек: 1) маалыматтык сабаттуулук; 2) медиа сабаттуулук; 3) санариптик технологиялар жаатындагы сабаттуулук; 4) маалыматтын жаңылык каражаттары жаатындагы сабаттуулук; 5) интернет-сабаттуулук; 6) социалдык тармактар боюнча сабаттуулук ; 7) аудиовизуалдык каражаттарга байланыштуу сабаттуулук. Медиа-сабаттуу студент/окуучу социалдык жактан сабаттуу болушу керек, маданияттар аралык сүйлөшүү жөндөмүнө ээ болушу шарт, санитардык агартуу, финансылык сабаттуулукка ээ болуп жана жарандык мүнөздө тарбияланышы керек.

МКТ жардамы менен жаңы материалды түшүндүрүүнү уюштуруу мисалы Жаңы материалды түшүндүрүүдө көрсөтүүгө боло турган сүрөттөр берилип жаткан материалды толугураак өздөштүрүүгө жардам бере турган таяныч болуп саналат. Мугалимдин сүйлөгөн сөзү менен экрандагы маалыматтын өз ара катышы ар кандай болушу мүмкүн, бул ал эмнени түшүндүрүп жатканына жараша аныкталат.

Окуу процессинде Интернетти пайдалануу мисалы:

- берилген тема боюнча Интернет-ресурстарын эркин издөө;
- мугалимдин методикалык көрсөтмөсү менен белгилүү бир Интернетресурсун изилдөө;
- Интернет-ресурстарын дидактикалык каражат катары пайдалануу [5].

Учурда билим берүү тармагында электрондук билим берүү технологияларын колдонуу биринчи орунда турат. Ушуга байланыштуу мугалимдердин билим берүү жана когнитивдик ишмердүүлүк процессинде санариптик көндүмдөрдү өнүктүрүү зарылчылыгы бар.

Санариптик жана электрондук билим берүү ресурстары активдүү колдонулууда. Татарстандагы мектептерде Мисалы, МБОУ «Англис тилин тереңдетип окутуу №33 орто мектеби» Бул мектепте «Vschool.ru» Кирилл менен Мефодийдин виртуалдык мектеби, Prosveschenie.ru интернет мектеби, «Солнышко», SolNet.EE. ж.б. электрондук ресурстар колдонулат [4].

Жыйынтыктап айтканда, санариптик жана электрондук билим берүү ресурстары жогорку окуу жайларда да колдонулуп келе жатат. Заманбап мугалимдин негизги окуу китебин гана колдоно билбестен, жаңы технологияларды жана методдорду колдоно билүү, ал окуу процессин уюштурууда эксперимент жүргүзө билүү, студенттердин кызыкчылыктарын жана билим берүү муктаждыктарын изилдей билүү талап кылынат. Мугалим окуучуларынын алдында тарбиячы, кеңешчи, окуу процессин уюштуруучу, өнөктөш, эксперт, рефлексияны уюштуруучу болуп эсептелинет. Санариптик сабаттуулукту калыптандырууда мугалимдин ролу чоң, анткени ал мамлекеттик окуу стандарттарын ишке ашырган негизги кыймылдаткыч күч болуп саналат жана студенттердин негизги жана предметтик компетенттүүлүгүн калыптандырууга жардам берет.

Колдонулган адабияттар:

1. Заманбап мугалимдин кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруу. – URL: <https://www.conseducenter.ru/index.php/pedagogchtenya/111-2mos/290-shibaeva-mihailina>
2. Колыхматов А.И. Билим берүүнү санариптештирүү шартында заманбап мугалимдин санариптик көндүмдөрү / Колыхматов А.И. // Университеттин илимий жазуулары. П.Ф. Лесгафт. – 2018. – №9. – 152–156-б.
3. Санариптик көндүмдөрдү үйрөтүү: Санариптик компетенциялардын моделдери. – URL: http://obzory.hr-media.ru/cifrovye_navyki_sotrudnika
4. Санарип билим берүү ресурстары, алардын типологиясы, өнүктүрүү талаптары. – URL: <http://www.wikiznanie.ru/b/index.php>
5. Педагогдордун медиа жана маалыматтык сабаттуулугу. ЮНЕСКО, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000192971_rus
6. <http://gamsumo.gov.kg/ky/press-center/news/517> – 2019-жылга өлкөнүн аймактарды өнүктүрүү жана санариптештирүү жарыяланышы

Рецензент: пед. илим. док., проф. Раимкулова А.С.